

Фауст (детальний переказ)

Йоганн Вольфганг Ґете

Переказ:

В основі трагедії — середньовічна легенда "Про доктора Фауста" і фрагменти життя самого автора, Ґете.

Перша частина "Фауста" змальовує вічну історію кохання, "мікросвіт" людини, друга — суспільно-політичне життя людства, "макросвіт".

Своєю трагедією Ґете мав намір дати відповідь на питання, що постійно хвилюють людство: у чому сенс життя, яка природна сутність людини...

Уже в "Пролозі на небі" зіштовхуються різні підходи до природи людини: це раб, відданий слуга чи людина непоборної і нескореної душі? Бог дозволяє Мефістофелеві, силі зла, випробувати на стійкість до спокуси вченого Фауста.

Суперечка на небі між чортом і Богом продовжується в душі Фауста, де бореться темне й світле начало. Жага пізнати світ штовхає Фауста до ворожіння, застосування магії.

Цитата:

Фауст

У філософію я вник,
До краю всіх наук дійшов —
Уже я й лікар, і правник,
І, на нещастя, богослов...
Ну і до чого ж я довчивсь?
Як дурнем був, так і лишивсь.
Хоч маю докторське звання
І десять років навмання
Туди й сюди, навкрив-навкіс
Воджу я учнів своїх за ніс,—
А серце крається в самого:
Не можем знати ми нічого!
Хоч я й розумніший, як бевзні ті всякі,
Учені, магістри, попи та писаки,
Хоч я в забобони й страхи не вдаюся,
Із пекла сміюся, чортів не боюся, —
Зате ніяких радощів не маю,
Не вірю я, що я щось знаю,
Не вмію я людей навчати.
Не вмію їх на добре напучати...
Грошей, майна я не нажив
І слави теж не заслужив;

Собака, й той не став би так жити!

Тому-то й почав я ворожити, —

Чи не одкриє духів міць

Мені одвічних таємниць,

Щоб я дарма не мудрував.

Чого не знаю, не казав,

Щоб я збагнув почин думок

І світу внутрішній зв'язок,

Щоб я пізнав основ основу,

А не кидав слова-полову...

Переказ:

У книжці Фауст натрапляє на знак Духа Землі й викликає його. Учений-чорнокнижник вважає себе рівним Духові, якого він викликає:

Цитата:

Фауст

Ні, я знесу вогонь чарівний!

Це я, це Фауст, тобі я рівний!

Дух

В життя потоках, у морі дій

В'юся вгору, вниз,

Ллюся всюди й скрізь!

Народження й смерть —

Океан і твердь,

Ткання мінливе,

Життя бурхливе, —

Я тчу на грімкому верстаті часу

Богам на одіння живу ю красу.

Фауст

По всьому світу ти снуєш,

Діяльний дух, як я близький до тебе!

Дух

Близький до того, що збагнеш,

А не до мене!

(Щезає).

Фауст

(падає додолу)

Не до тебе?

А до кого ж?

Я, подоба Божа,

І не близький до тебе!

Переказ:

Вагнер, сумлінний і скромний помічник Фауста, з'являється на зміну Духові і скаржитися на недовговічність життя людини, щоб досягнути все, що написано в книжках.

Цитата:

Вагнер

А я ладен і цілу ніч не спати,
Аби вести із вами вчену річ.
Дозвольте й завтра, в Великодне свято,
Спитати вас про те, про се.
Я щирий до наук — і знаю вже багато,
Але хотів би знати все.

Переказ:

Але Фаусту замало пізнати частину істини, він хоче знати її всю.

Цитата:

Фауст

А що ж "пізнати" означає?
Хто справжнім іменем назве дитя?
Так, мало хто пізнатъ хоч дещо зміг,
Та й ті провидці, серцем необачні,
Несли свої думки юрбі невдячній;
За те й палили, й розпинали їх...

Переказ:

Розуміння власного безсилля веде Фауста до спроби самогубства. Лише дзвони Благовісту, людський гомін, жарти й співи зупиняють руку Фауста з келихом отрути.

Уже перша дія трагедії розкриває двоїстість натури головного героя, у якому сидить і Диявол, і Бог.

Фауста охоплює святковий настрій, адже ж настав Великдень. Простий народ висловлює подяку Фаустові і його батькові — лікарю, що лікував людей від чуми.

Цитата:

Фауст

За ласку дяку віддаю
І за здоров'я ваше п'ю.
Народ обступає їх колом.
Старий селянин
Еге ж, гаразд, що ви до нас
У цей веселий день прийшли;
Та ви і в інший, гірший час
До нас прихильними були.
Чимало є між нас таких,
Що ваш покійний панотець
Одзволив з пазурів чуми,

Поклавши пошесті кінець.
А ви, ще парубком, із ним
З села ходили до села
Між хворих, чумних мертвяків —
Не брала вас недуга зла.
Випробувань скінчився час:
Спасителя Спаситель спас.
Усі
Хай Бог пошле вам довгий вік,
Учений муж, наш рятівник!
Переказ:

Та максималісту Фаусту цього замало — він хотів би сягнути незрівнянних вершин пізнання. Цей порив зупиняє друга, земна половина його особистості: Вагнерові зрозуміла мета і втіха життя — "книжки, книжки читати", Фаустові хочеться більшого.

Цитата:

Фауст

Тобі одна знайома путь,
А я — стою на роздоріжжі...
У мене в грудях дві душі живуть,
Між себе вкрай не схожі — і ворожі.
Одна впилась жаждиво в світ земний
І розкошує з ним в любовній млості,
А друга рветься в тузі огневій
У неба рідні високості.
О духи, духи, ви ж тут є,
Ширяєте між небом і землею,
Зійдіть до мене й силою своєю
Змініть, змініть життя моє!
Коли б плаща чарівного я мав,
Щоб він мене поніс у світ незнаний,
То я б його, щасливець незрівнянний,
І за царську порфіру не віддав.

Переказ:

Мефістофель вважає, що настав слушний момент увірватися в життя Фауста і довести, що вчений як представник людського плем'я — нице створіння, "тварина із тварин". В образі чорного пуделя Мефістофель з'являється Фаусту.

У кабінеті Фауста пудель перетворюється на Мефістофеля, який уявляється вченому частиною єдиного цілого, що представляє світ і темряву. Цитата:

Мефістофель

Вітаю вас, великовчений муже!
Од ваших чарів впрів я дуже.

Фауст

Як звешся ти?

Мефістофель

Як дивно запит цей

Від того чуть, хто зневажає слово

Й, не звикши мислить поверхово,

Зглибляє дійсну суть речей.

Фауст

Таких, як ти, відома суть —

Аж світиться крізь покрив назви;

Пізнається усюди враз ви,

Коли "лихими" вас "спокусниками" звуть.

Ну, добре, хто ж ти є?

Мефістофель

Я — тої сили часть,

Що робить лиш добро, бажаючи лиш злого.

Фауст

Це загадка! Розгадку ж хто подасть?

Мефістофель

Я — заперечення усього!

Бо всяка річ, що постає,

Кінець кінцем нічим стає,

І жодна річ буття не гідна.

А все, що ви звете гріхом,

Чи згубою, чи просто злом. —

Ото моя стихія рідна.

Фауст

Ти кажеш, що ти — часть, а сам з'явивсь цілком.

Мефістофель

Мені чужа зарозумілість.

Це ж тільки ви з своїм дурним світком

Себе вважаєте за цілість.

Я ж — часть од часті лиш,

що перше всім була,

Частинка тої тьми, що світло привела,

Те світло гордее, що хочеться йому

З одвічних володінь прогнати матір тьму.

Переказ:

Через деяких час Мефістофель знову приходить до Фауста, щоб укласти угоду зі зневіреним у пошуках істини вченим. Фауст зухвало впевнений, що може одурити Мефістофеля і не віддати свою душу, вважає, що чорт не зупинить його у бажанні

пізнання.

Цитата:

Фауст

Що хочеш ти, нещасний чорте, дати?

Чи можеш ти стремління ті узнати,

Що їх плекає дух людський?

Є в тебе їжа — в ній нема поживи;

Є в тебе золото — та воно рухливе,

Із рук виприсує як стій;

Покажеш гру — в ній виграти неможливо

Даси коханку — а вона, зрадлива,

З моїх обіймів іншому морга;

Є в тебе честь і слава дорога —

Мов метеор, вона щезає;

У тебе плід зеленим зогниває,

А дерево лиш мить одну цвіте.

Мефістофель

Така вимога біса не злякає,

Я можу дати тобі все те.

Та, друже мій, колись і щось хороше

Утішити в спокої прийде нас.

Фауст

Коли,vspoкоєний, впаду на ліні ложе.

То буде мій останній час!

Коли тобі, лукавче, вдасться

Мене собою вдовольнить,

Коли знайду в розкошах щастя, —

Нехай загину я в ту мить!

Ідем в заклад?

Мефістофель

Ідем!

Фауст

Дай руку, переб'єм!

Як буду змушений гукнути:

"Спинися, мить! Прекрасна ти!" —

Тоді закуй мене у пута,

Тоді я рад на згубу йти.

Тоді хай дзвін на вмерле дзвонить,

Тоді хай послух твій мине,

Годинник стане, стрілку зронить,

І безвік поглине мене.

Переказ:

Угоду підписано. Фауст починає пізнавати світ пересічних людей. Мефістофель приводить ученого до шинку, де Фауст не знаходить радості у примітивних розвагах і п'янім товаристві. Ця перша спокуса Мефістофеля для Фауста не стала фатальною.

Щоб зробити Фауста чуттєвим і пристрасним, Мефістофель звертається і по допомогу до відьми, яка готує чаклунський напій, що повертає Фаусту молодість. Це — нове випробування Фауста.

Цитата:

Мефістофель

Ні, ні! Чекай, усім жінкам цариця

До тебе прийде наяву.

(Стиха).

Тепер, з тим хмелем у голівці,

Гелену вбачиш в кожній дівці.

Переказ:

На шляху помолоділого Фауста, що жадає спокус, з'являється Маргарита (Гретхен). Моральні настанови Гретхен і Фауста діаметрально протилежні: Маргарита шукає прихильності, любові, Фауст же, попри почуття до дівчини, — насолоди. Він підмовляє Мефістофеля сприяти йому у звабленні Маргарити і навіть шантажує чорта.

Цитата:

Фауст

Ти мусиш дівку ту підмовить!

Мефістофель

Яку?

Фауст

Та ту, що ось пройшла.

Мефістофель

Вона приходила на сповідь,

Тут у священника була;

У сповідальню я прокравсь —

Вона невинна, я дізнавсь.

Ходила на сповідь задарма;

Над нею в мене влади нема.

Фауст

Уже за чотирнадцять їй.

Мефістофель

Говориш ти, мов Ганс Ласій,

Що на всі любі квітки жадний

І думає, що кожна честь

І ласка лиш для нього єсть;

Цей шлях бува часом трудний.

Фауст

Пане магістре Похвальний,
Не треба моралі, то марна праця!

Ось тобі слово моє тверде:

Як те дівчатко молоде

Цю ніч мені на руки не впаде,

То опівночі ми мусим розстатися.

Переказ:

У душі Фауста бореться "чорне" і "біле". Почуття до Гретхен зупиняють Фауста на якийсь час, він тепер звертається до Мефістофеля з проханням.

Цитата:

Фауст

Не спокушай, не говори

І рани в серці не ятри!

Не розпаляй в душі безумній хоті

До ярої, незайманої плоті.

Мефістофель

Вона гада, що ти її забув уже...

Тобі ж, здається, байдуже.

Фауст

І вдалині я все близький їй буду,

Її повік не кину, не забуду.

Я заздрю їй на розп'ятого Христа,

Коли його торкнуться її уста.

Переказ:

Поступово Фауст навіть сперечається з Мефістофелем і готовий загинути разом із Маргаритою.

Цитата:

Мефістофель

Бува й мені, що аж жижки трясуться

До сарн-близнят, що між лілей пасуться.

Фауст

Геть, звіднику!

Мефістофель

Ну лайсь, нехай і так; про мене!

Створивши хлопця й дівку, Бог

Докупи тут же звів обох,

Щоб сповнили покликання священне.

Тяжка біда мені з тобою!

Та я ж до милої покою,

А не на смерть тебе веду.

Фауст

Що за небесний рай — її обійми!

Нехай вона мене в них палко прийме!

Чи ж я забув її біду?

Чи ж не тинявся я бурлакою бездомним,

Недолюдком без просвітку й мети,

Неначе водоспад, що в льоті карколомнім

Шумить в зівущу хлань з жахної висоти...

А ось вона — в невинності дитинній

На тихому альпійському лужку

Жила собі в своїй хатині,

Як у маласенькім світку.

І я, богомерзенний,

На тім не перестав,

Що скелі величенні

На друзки розбивав!

Я ще й її життя розбив зухвало!

Ти, пекло, цеї жертви вимагало!

Гей, чорте, поможи цей час тривоги збавить!

Що мусить бути, хай збудеться притьмом,

Нехай судьба її впаде й мене роздавить,

Нехай загинемо разом!

Переказ:

І все ж Фауст занапастив життя не тільки Маргарити — він стає причиною загибелі всієї родини Гретхен: сонне зілля, яке Маргарита дає матері, під чарами перетворюється на отруту. Брат дівчини, Валентин, захищаючи честь сестри, гине у двобої з Фаустом, шпагу якого спрямовує Мефістофель.

Після смерті Валентина Фауст змушений тікати. Тим часом Маргарита, пригнічена смертю рідних і осудом людей, вбиває свою дитину — плід позашлюбного кохання. Навіжену Гретхен люди кидають у в'язницю і засуджують до страти.

Дві душі — "чорна" і "біла" — знову ведуть боротьбу за Фауста. Жаль приводить Фауста до в'язниці, де знаходиться Маргарита.

Цитата:

Фауст і Мефістофель.

Фауст

В недолі! В розпачі! Довго блукала,

страждаючи, по землі, а тепер — у неволі. Як

злочинницю, вкинуто в тюрму на люті муки -

її, миле, безталанне створіння! Аж ось до чого

дійшло! Ось до чого!.. — І ти, лукавий,

нікчемний духу, таїв усе від мене! — Стій

тепер, стій! Ворочай скажено своїми
сатанинськими вирлами! Стій наді мною
нависом, осоружний! — У неволі!
У безпросвітній неволі! У владі злих духів
і безсердечно осудливої людськості! А ти
заколихуєш тут мене відворотними розвагами,
приховуєш од мене її гірке горе, — нехай гине
в безпораді!

Мефістофель

Вона не перша!

Фауст

Собако! Потворо мерзенна! — Оберни його,
безконечний духу! Оберни цього гробака знов
у собачу постать, що в ній він любив гасати
нічною добою, клубком підкочуватись під ноги
мирному перехожому і кидатись на плечі
поваленому. Оберни його знову в його
улюблену подобу, хай плазує переді мною
в пилу, хай я топтатиму його потоптом,
падлюку! — Не перша! — Горе! Горе! Ні
думкою здумати, ні гадкою згадати! Уже ж не
одна загинула в безодні такого лиха, і
смертною своєю нелюдською мукою не
відпокутувала вини всіх інших перед очима
Всепрощаючого! Серце моє начетверо крається
як подумаю про одну оцю безталанну; а тобі
байдуже — глузуєш з недолі тисячей істот!

Мефістофель

От і довеслували ми до того берега, де у вашого
брата, людини, глузд за розум заходить. Нащо
ж було вступати з нами в спілку, коли хисту
нема? І літати кортить, і запаморочення
боїшся? Що ж, ми до тебе набивалися чи ти до
нас?

Фауст

Чого вищиривсь на мене так людожерно?!
Аж гидко! — Великий, могутній духу, ти, що
ласкаво з'явивсь мені, ти, що знаєш серце моє
й душу мою, навіщо ти прикував мене до цього
ганебного супутника, що йому шкода за
ласощі, а згуба за розкоші?

Мефістофель

Ти ще не виговорився?

Фауст

Врятуй її! А ні — горе тобі! Найтяжчі
прокльони на твою голову на тисячі тисяч літ.

Мефістофель

Незмога мені розірвати пута месника, розбити
його затвори. — Врятуй її! А хто довів її до
загибелі? Я чи ти?

Фауст дико озирається.

Що, грому шукаєш? Шкода, не дамо його вам,
злиденним смертним! Бач, тиранська звичка:
роздробити безвинного суперечника, коли
загонить на слизьке.

Фауст

Веди мене до неї. Її треба визволити!

Мефістофель

А про небезпеку свою забув? В місті ще свіжі
сліди твого кривавого злочину! Над могилою
вбитого ширяють духи помсти, чигаючи
повороту душогуба!

Фауст

І тобі ще про це говорити! Смерть і погибель
всесвітня на тебе, потворо! Веди мене до неї,
чуєш, і звільни її!

Мефістофель

Та поведу вже, зроблю що можу. Що ж у мене,
вся влада на небі й на землі? Я обмарю
сторожу; добудь ключа і виведи її звідти
людською рукою. Я ж чатуватиму напоготові з
чарівними кіньми, — умчу вас. Це я можу.

Фауст

Швидше!

Переказ:

Фауст з'являється у в'язниці. Спочатку Маргарита не впізнає коханого і називає
його катом: діє не лише хворий розум дівчини, а й інтуїтивне сприйняття Фауста —
адже ж він занастив усю родину Гретхен.

Цитата:

Фауст

Знов жаль мене проймає незборимий,
У серці знов весь біль всіх серць людських.

Тут, тут вона, за мурами сирими,
Карається за свій безгрішний гріх!
Ти боїшся ввійти до неї?
Ти страшишся вини своєї?
Йди, не гайся! Смерть іде на поріг.
(Кидається до замка. Зсередини чути спів.)

Пісня

Моя мати, ледащо,
Зарізала мене!
Мій батько, гультяй,
Із'їв мене!
А сестричка мала
Взяла й знесла
Кістки в зелений гай;
Я пташечкою полинула —
Вилітай! Вилітай!

Фауст

(відмикаючи)
Не думає вона, що милий тут,
Соломи шелест чує, брязкіт пут.
(Входить.)

Маргарита

(ховаючись у соломі)
Ой горе! Йдуть... Ой смерть, не йди!..

Фауст

(тихо)
Цить, цить! Я випущу тебе на волю.

Маргарита

(кидаючись йому до ніг)
Коли людина ти, зглянься на мою долю!

Фауст

Та не кричи, сторожі не збуди!
(Схоплює кайдани, щоб відімкнути.)

Маргарита

(навколішки)
А хто ж тобі цю владу дав
Наді мною, кате?!
Крові вночі вже зажадав...

Ой зжалься, встигнеш ще скарати!
Чи ждати ранку тобі шкода?
(Встає.)

Я ж молола ще, молода! І мушу вмерти!

Я гарною була, і в тім причина смерті.

В мене був дружок, а тепер нема,

Хтось порвав вінок, квіти поламав...

Ой, пусти! За що така насила?

Пощади! Що я тобі зробила?

Вчуй мою благальну річ...

Та я ж не бачила тебе й навіч!

Фауст

Чи виживу я цю стражденну ніч!

Маргарита

Тепер твоя тут воля, кате.

Дай хоч дитя погодувати,

Всю ніч воно ще тут було;

Вони взяли його, мені на зло,

І кажуть, що я вбивця немовляти,

І я безрадісно помру,

Переказ:

Фауста і Маргариту трагічно розділяють три смерті — матері, брата Гретхен і дитини коханців. Маргарита залишається у в'язниці, а Фауст, замість найвищої миті насолоди, отримав найгірше — муки сумління, трагедію особистого життя.

Але для Гете Бог — то Бог природи і кохання, тому, виправдовуючи Маргариту, автор подає в трагедії відповідь вищої сили: з неба звучить голос: "Врятована!".

Друга частина присвячена досліді суспільного життя людини. Вражений потрясінням особистої трагедії, Фауст відроджується, окроплений росою забуття.

Тепер Мефістофель готує для Фауста більш витончені спокуси — світом краси, мистецтва, влади, слави. Мефістофель знайомить Фауста з цісарем і рекомендує його як людину, здатну розв'язати проблеми країни.

Під час придворного маскараду імператор одягається богом Паном, Фауст — богом Плутосом, а в образі Худого, що є втіленням Скнари, виступає Мефістофель, що спокушає людей: коли Плутос відчиняє скриню зі скарбами, люди кидаються до золотої принади.

В алегоричній формі подано думку, що лише диявольська сила може врятувати країну від занепаду.

При дворі імператора панує культ насолоди. Цісар відправляє Фауста у пошуки підземного ходу правічних Матерів, бо Мефістофель не має сили над античним світом героїв.

За допомогою чарівного ключа Фауст переселяє античних героїв Паріса і Гелену (Єлену) Прекрасну у наш світ. На балу, де з'являються Гелена і Паріс, ніхто не здатен збагнути велич античної краси.

Фауст, якого полонила краса Гелени, намагається привернути увагу красуні. Лунає

вибух — Фауст опиняється у своєму старому кабінеті. Час зробив свою справу — Фауст навчився протистояти Мефістофелю.

Вагнер, колишній помічник Фауста, стає відомим ученим і винаходить Гомункула, розумного, але фізично нерозвиненого двопалого карлика, який кидається в море, щоб пройти важкий шлях формування повноцінної людини.

І знову Мефістофель переносить Фауста в інші часи. Це — Греція. Під час повернення красуні Гелени у Спарту Фауст врятовує її від смерті за зраду Менелая і проголошує царицею. У Гелени і Фауста народжується син Евфоріон, який гине, як міфологічний Ікар. В алегоричній формі автором показано прагнення людства до боротьби і подвигу, що часто завершується поразкою.

Цитата:

Евфоріон

Вам чути з моря грім прибою?

Вам чути з поля грізний клич?

То рать на рать іде стіною

На смертну брань, на люту січ.

У бій піти

Й полягти —

Це ж така звичайна річ.

Гелена, Фауст і хор

Бійся заміру страшного!

В бій іти і полягти!

Евфоріон

Ні, дивитись неспромога!

Мушу браттям допомогти!

Гелена, Фауст і хор

Там небезпека, жах,

Певний загин!

Евфоріон

Хай! Крил могутній змах!

Вгору! У гін!

Далі! Вперед! Вперед!

В бою пожар!

(Кидається в повітря; одінмя якусь хвилю несе його; голова йому сяє; за ним лягла смуга світла.)

Хор

Згубний, безумний лет!

Ікар! Ікар!

Прекрасний юнак падає до ніг батькам; у загиблому ніби впізнають знайому постать, але тілесне миттю щезає, в небо кометою зноситься ореол, долі лишається тільки одіж, ліра і мантия.

Переказ:

Гелена покидає Фауста і йде за сином.

Цитата:

Гелена (до Фауста)

Немов про мене древнє слово сказано:

З красою щастя довго не вживається.

Життя й кохання ниті розриваються,

І з тим, і з тим прощаюсь я, сумуючи.

Востаннє, друже, міцно обнімімося...

Прийми мене, о Персефоно, з отроком!

(Обіймає Фауста; тіло її зникає, одіння лишається у нього в руках.)

Переказ:

Мефістофель продовжує спокушати Фауста багатством, славою, владою. Життя в країні, де править цісар, повторює загальну історію людства, яке постійно знаходиться в боротьбі, розбраті, зраді.

Картини боротьби змінюються ідилічними образами Філемона і Бавкіди, що взяті з античної міфології. Але в житті подружжя з'явилися зміни: стихія захопила сушу. Щоб приборкати морську стихію, люди зводили гать, та сили не вистачало.

Цитата:

Бавкіда

Вдень, бувало, дарма праця,

Як ті люди не пихтять;

А вночі вогні іскряться,

Вранці глянь — готова гать!

Жертв упало тут немало,

Ніччю — крики, зойки, шквал...

Море полум'ям хитало...

Вранці глянь — готов канал.

Ох, безбожник він, завида,

Вже й на наше зазіха...

Од непевного сусіда

Недалеко до гріха.

Філемон

Він же нас до себе кличе:

Скільки хоч землі бери!

Переказ:

Цей канал зводить Мефістофель. Фауста, який є володарем палацу і землі, не хвилює, що "рай" будується "на кістках" за награбовані Мефістофелем гроші. Подружжя було своєрідним докором сумління Фаусту. Подумки Фауст дає дозвіл на розправу з Філемоном і Бавкідою. Троє Дужих спляють хату подружжя разом з їхнім гостем-мандрівником.

Цитата:

Фауст

Непослушенство й перекір і
Мені струїли владу й мир;
Тут увірветься під кінець
І справедливості терпець.

Мефістофель

Чого ж тобі на них дивиться?
Вели сюди переселиться!

Фауст

Жени їх звідти, хай їм грець!
І тут їм добре буде житься.—
Я дам прегарний хуторець.

Мефістофель

Та ми їх миттю переселим
І схаменутись не дамо,
І в новім селищі веселім
Старе забудеться само.

(Свиснув.)

Приходять Трое Дужих.

Ходімо виконать наказ,
А завтра буде свято в нас!

Переказ:

Фауст зрікається влади і знову шукає сенс життя. Він знаходить його у праці.

До палацу Фауста приходять чотири жінки — Тіснота, Злидні, Турбота і Біда. Всі покидають палац, крім Турботи, яка осліплює Фауста.

Та він не полишає своєї справи.

Цитата:

Фауст (осліпши)

Навкруг лягає ніч кромішнім адом,
Але не згасла розуму зоря;
Ще встигну я здійснить великий задум —
Усе рішає слово владаря.
До праці, люди, шарварком умілим!
Сміливу мисль явіть чудовим ділом!
Намічене нам виконати слід —
Беріть знаряддя, заступи, лопати!
За щирий труд, за щедрий піт
Ждіть неабиякої плати;
Одна душа та рук сто сот
Досягнуть творчості висот!

Переказ:

Турбота — це голос сумління за все життя Фауста. Фантастичні істоти лемури риють могилу Фаусту, якого Мефістофель вважає програвшим.

Але Фауст, пройшовши шлях пошуку сенсу життя в науці, любові, красі, природі, владі, намагається спокутувати свої гріхи і помилки невтомною працею, щоб дати щастя людям — бути вільними на вільній землі.

Цитата:

Фауст

Край гір лежить гниле багно,
Весь край струїть грозить воно;
Його ми мусим осушити
І тим наш подвиг довершити.
Мільйонам ми настаним місця тут —
Стихію зборе їх свободний труд.
Простеляться лани широкополі.
Стада рясні заграють на роздоллі,
Круті горби зведе трудящий люд,
Укриє їх узорами споруд —
І заживе в цім краї, як у раї...
Нехай лютують хвиль скажені зграї,
Хай спробують де греблю ту прорвать —
Здолає гурт прорив затамувать.
Служить цій справі заповідній —
Це верх премудрощів земних:
Лиш той життя і волі гідний,
Хто б'ється день у день за них.
Нехай же вік і молоде й старе
Життєві блага з бою тут бере.
Коли б побачив, що стою
З народом вільним в вільному краю,
Тоді гукнув би до хвилини:
Постій, хвилино, гарна ти!
Ніяка вічність не поглине
Мої діла, мої труди!
Провидячи те щасне майбуття,
Вкушаю я найвищу мить життя.

Переказ:

Між темними силами і силами любові і добра починається боротьба за душу Фауста, у якій перемагають ангели.

Цитата:

Стремління вічне й ревний труд

Сподобляться покути.

Любов одвічна над ним.

Пильнуючи, витає,

І сонм святих псалмом гучним

Прибулого вітає.

Переказ:

Душу Фауста зустрічає і проводить до раю душа Маргарити.

Цитата:

Одна покутниця

(колишня Гретхен)

Між цього сонму пресвятого

Він сам себе ще не впізнав,

Та в прочутті життя нового

Уже блаженним з ними став.

Глянь, вже він тліну рве покрови,

Земне веретище своє,

І в світлій ризі ефіровій

Могутня юність повстає!

Хай я введу його у двері! —

Його ще сліпить райський світ.

Переказ:

Остання істина, яку пізнає тепер уже душа Фауста — це сила всепрощаючої жіночої любові, заступництво Богоматері: небесний хор співає їм хвалу.

Переклад М. Лукаша

Коментар

В основі трагедії — середньовічна легенда "Про доктора Фауста" і фрагменти життя самого автора, Гете.

Своїм твором Гете мав намір дати відповідь на питання, що постійно хвилюють людство: у чому сенс життя, яка природна сутність людини...